

УНІФІКАЦІЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕЖИМУ ОКРЕМОГО ПРОЖИВАННЯ ПОДРУЖЖЯ ЗА ПРАВОМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**LEGAL REGULATION OF THE SEPARATE LIVING OF SPOUSES REGIME UNIFICATION UNDER THE EUROPEAN UNION'S LEGISLATION**

Верба-Сидор О.Б.,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
факультету № 6

Львівський державний університет внутрішніх справ

Воробель У.Б.,
магістр права,
випускниця стипендіальної програми імені Лейна Кірккланда
Університет імені Адама Міцкевича в Познані (Республіка Польща)

Висвітлено та проаналізовано положення європейського законодавства у сфері правового регулювання інституту сепарації (режиму окремого проживання подружжя), зокрема Конвенції про визнання розлучень та рішень щодо окремого проживання подружжя, Конвенції про юрисдикцію та визнання і виконання судових рішень у сімейних справах, а також низки регламентів ЄС котрі, всупереч істотним розбіжностям у внутрішньому та міжнародному сімейному праві держав-учасниць ЄС, забезпечують уніфікацію цих норм.

Ключові слова: сепарація, режим окремого проживання подружжя, розірвання шлюбу, Європейський Союз, регламент, конвенція.

Освещены и проанализированы положения европейского законодательства в сфере правового регулирования института сепарации (режима отдельного проживания супругов), в частности Конвенции о признании разводов и решений относительно отдельного проживания супругов, Конвенции о юрисдикции и признании и исполнении судебных решений по семейным делам, а также ряда регламентов ЕС которые, вопреки существенным различиям во внутреннем и международном семейном праве государств-участников ЕС, обеспечивают унификацию этих норм.

Ключевые слова: сепарация, режим раздельного проживания супругов, расторжение брака, Европейский Союз, регламент, конвенция.

The article clarifies and analyzes European statutory provisions in field of the separation regime (separate living of spouses) legal regulation. On the basis of the Convention on the Recognition of Divorces and Legal Separations as of 1 June 1970, Convention on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Matrimonial Matters as of 28 May 1998, Council Regulation (EC) No 1347/2000 of 29 May 2000 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in matrimonial matters and in matters of parental responsibility for children of both spouses, Council Regulation (EC) No 2201/2003 of 27 November 2003 concerning jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, repealing Regulation (EC) No 1347/2000, Council Regulation (EU) No 1259/2010 of 20 December 2010 implementing enhanced cooperation in the area of the law applicable to divorce and legal separation provisions analysis, it was concluded that European Union Member States, despite significant differences in domestic and international family law regulations, are able to agree on unified rules on cross-border situations, in particular in the field of legal regulation of the separation regime (separate living of spouses). The European Union has achieved significant success in resolving the question of who shall take particular procedural steps in case at least two states have requested claims to establish a separation regime on the same grounds and concern the same parties (competition of jurisdictions). The European Union established that recognition by Member States of court decisions in matrimonial and family affairs, in particular, in matters concerning the establishment of a separation regime (separate living of spouses), occurs automatically without the application of any special procedure.

Key words: separation regime, separate living of spouses, divorce, European Union, regulation, convention.

Постановка проблеми. Сім'я (як первинний та основний осередок суспільства) перебуває під особливою охороною держави. Одним із проявів такої охорони є створення державою максимально допустимої системи гарантій збереження цілісності сім'ї, зокрема шляхом правової регламентації таких механізмів, спрямованість котрих націлена на сприяння кожному з подружжя у збереженні шлюбу. Одним із таких інститутів сімейного законодавства є інститут окремого проживання подружжя, який у світовій практиці більше відомий як сепарація [1, с. 90–91].

На сторінках наукової літератури висловлено позицію, що закріплення режиму окремого проживання (сепарації) в українському законодавстві є результатом адаптації законодавства України до міжнародних норм та норм права Європейського Союзу (далі – ЄС) [2, с. 251]. Тому постає необхідність у дослідженні питання того, на які норми орієнтуватися законодавець, адаптуючи українське законодавство.

Стан дослідження. Деякі аспекти інституту окремого проживання подружжя (сепарації) досліджено чималою кількістю науковців. Так, серед останніх розробок українських дослідників у зазначеній сфері істотний вплив мають праці О.О. Білик, М.В. Бориславської, Л.В. Липець, О.М. Нікітюк, І.Е. Ревуцької, З.В. Ромовської, В.М. Старчука, О.В. Старчук, В.І. Труби, В.І. Цимбалюка. Та, на

здебільшого такі дослідження обмежуються лише нормами національного законодавства, залишаючи поза увагою висвітлення особливостей правового регулювання інституту сепарації за законодавством ЄС.

Метою статті є аналіз положень законодавства ЄС у сфері правового регулювання інституту сепарації (окремого проживання подружжя).

Виклад основних положень. Усі загальні договори ЄС та багато спеціальних договорів (включно з Міжнародним пактом про громадянські та політичні права від 16 грудня 1966 року (ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19 жовтня 1973 року № 2148-VIII)) містять норми, які регулюють інститути сім'ї та шлюбу [3]. Однак інститут сепарації (окремого проживання подружжя) закріплений у законодавстві не всіх країн-членів ЄС.

Так, наприклад, із 28¹ держав, які входять до складу ЄС, лише у 13 на законодавчому рівні передбачено та врегульовано інститут сепарації, що відображено у таблиці 1.

¹ 23 червня 2016 року у Великобританії був проведений референдум про вихід країни зі складу Євросоюзу, відомий всьому світу як Brexit. Однак офіційний старт процесу відділення Великобританії від Європейського союзу запланований на 29 березня 2019 року. Окрім цього, за підтримки всіх 28 держав-членів ЄС терміни виходу Великобританії можуть бути продовжені. Тому список країн, що входять до ЄС на час написання і опублікування статті, залишається незмінним і містить 28 держав.

Відповідними інституціями ЄС уніфіковано законодавство окремих держав шляхом розроблення міжнародних договорів, присвячених інститутам розлучення та сепарації. Результатами такої праці стали ухвалена в Гаазі 01 червня 1970 року Конвенція про визнання розлучень та рішень щодо окремого проживання подружжя [4] та Конвенція, прийнята Радою Європейського Союзу 24 травня 1998 року, про юрисдикцію, визнання та виконання судових рішень у сімейних справах [5] (у літературі вона ще відома як Брюссельська конвенція про міжнародну підсудність та визнання і виконання судових рішень у сімейних справах [6, с. 227]).

Конвенція про визнання розлучення та рішень щодо окремого проживання подружжя 1970 року (далі – Конвенції 1970 року) застосовується до визнання в одній Договірній Державі розлучень і рішень про окреме проживання подружжя, ухвалених у другій Договірній Державі, у результаті судового та іншого провадження, яке офіційно визнане у цій другій державі та має у ній законну силу (ст. 1 Конвенції 1970 року). Розлучення і

рішення про окреме проживання подружжя (відповідно до ст. 2 Конвенції 1970 року) визнаються тоді, коли в період порушення справи у державі, в якій запитується розлучення або рішення про окреме проживання подружжя (далі – держава розірвання/сепарації), виконувалися такі умови: 1) у державі розірвання/сепарації має звичайне місце проживання відповідач або позивач, якщо він у ній проживав не менше одного року до порушення справи або подружжя проживало у ній разом; 2) обоє є громадянами держави розірвання/сепарації; 3) позивач-громадянин держави розірвання/сепарації має у ній звичайне місце проживання або проживав у ній протягом одного року, що збігається (хоча б частково) з дворічним періодом, який передуює порушенню цієї справи; 4) позивач, який подав заяву про розлучення, є громадянином держави розірвання/сепарації й перебуває у цій державі у період порушення справи, а також подружжя проживало останнім часом разом у державі, право якої у період порушення справи не передбачало розлучення. Якщо рішення про сепарацію подружжя, яке відповідає поло-

Таблиця 1

№ п/н	Країни, що входять у Європейський Союз	Наявність інституту формальної сепарації в законодавстві країни	Відсутність інституту сепарації в законодавстві країни
1	 Австрійська Республіка		*
2	 Королівство Бельгія	*	
3	 Республіка Болгарія		*
4	 Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії	*	
5	 Грецька Республіка		*
6	 Королівство Данія		*
7	 Республіка Естонія		*
8	 Республіка Ірландія	*	
9	 Королівство Іспанія	*	
10	 Італійська Республіка	*	
11	 Республіка Кіпр		*
12	 Латвійська Республіка		*
13	 Литовська Республіка	*	
14	 Велике Герцогство Люксембург		
15	 Республіка Мальта	*	
16	 Королівство Нідерландів	*	
17	 Федеративна Республіка Німеччини		*
18	 Республіка Польща	*	
19	 Португальська Республіка	*	
20	 Румунія		*
21	 Республіка Словаччина		*
22	 Республіка Словенія		*
23	 Республіка Угорщина	*	
24	 Фінляндська Республіка		*
25	 Французька Республіка	*	
26	 Республіка Хорватія		*
27	 Чеська Республіка		*
28	 Королівство Швеція		*

женням Конвенції 1970 року, перетворено на розлучення у державі походження, у визнанні не може бути відмовлено на тій підставі, що умови, зазначені ст. 2, більше не виконувалися у момент порушення справи про розлучення (ст. 5 Конвенції 1970 року) [7, с. 91].

Конвенція про юрисдикцію, визнання та виконання судових рішень у сімейних справах 1998 року (далі – Брюссельська конвенція 1998 року), хоча і не набула чинності, однак, на думку Ю.В. Черняк, сам факт її підписання має історичне значення і заслуговує на увагу. Науковець зазначає, що, як справедливо вказує шведський професор М. Янтера-Яреборг, член Робочої групи щодо поширення Брюссельської конвенції на сферу сімейного права та експерт Комісії з європейського сімейного права, «підписання Брюссельської конвенції 1998 року засвідчило, що сімейно-правові справи розглядаються як важливий складник європейської інтеграції і що держави-члени ЄС, всупереч істотним розбіжностям у внутрішньому та міжнародному сімейному праві, спроможні домовитися щодо уніфікованих норм, які стосуються транскордонних ситуацій» [6, с. 227; 8, с. 1–19].

Згодом частина приписів Брюссельської конвенції 1998 року була перенесена до Регламенту Ради ЄС № 1347/2000 про юрисдикцію, визнання та виконання судових рішень у справах, що виникають із відносин між подружжям та у справах про батьківську відповідальність за дітей обох із подружжя від 29 травня 2000 року [9], котрий діяв у державах-членах ЄС з 01 березня 2001 року. Його анулював прийнятий 27 листопада 2003 року Радою ЄС Регламент № 2201/2003 щодо юрисдикції, визнання та виконання судових рішень у справах, що виникають із відносин між подружжям та справах про батьківську відповідальність [10] (ще званий у літературі «Брюссель II» [11, с. 49], Brussels II [6, с. 228] або Brussels II bis [12, с. 138]). У статті ми користуватимемося скороченням Регламент Brussels II, що набув чинності з 01 березня 2005 року [6, с. 227; 13, с. 306].

Відповідно до ст. 1 (1), Регламент Brussels II застосовується до двох категорій справ: перша категорія – це справи про розлучення, встановлення режиму сепарації та недійсності шлюбу; друга категорія – це справи про встановлення, здійснення, передачу, повного чи часткового припинення батьківської відповідальності [10].

Стосовно до судових рішень про розлучення, сепарацію або визнання шлюбу недійсним, Регламент Brussels II застосовується лише щодо розірвання відносин між подружжям і не стосується таких питань, як причини розлучення, наслідки у сфері права власності, що впливають зі шлюбу, або будь-яких інших додаткових питань (п. 8 Регламенту Brussels II) [10].

У статті 3 Регламенту Brussels II передбачені правила загальної юрисдикції, відповідно до котрої у справах, що стосуються розірвання шлюбу, сепарації або недійсності шлюбу, юрисдикцію мають суди держави-члена ЄС:

а) на території якої: обое з подружжя мають звичайне місце проживання; подружжя мало звичайне місце проживання, за умови, що один із подружжя і надалі має звичайне місце проживання; протилежна сторона має звичайне місце проживання; у разі спільного подання позову чи заяви й одна сторона з подружжя має звичайне місце проживання; позивач або заявник має звичайне місце проживання, якщо він там безпосередньо проживав щонайменше один рік до подання позову чи заяви; позивач або заявник має звичайне місце проживання, якщо він там безпосередньо перебував понад шість місяців перед поданням позову чи заяви та є громадянином цієї держави-члена ЄС або, у випадку Великобританії та Ірландії, має там своє «місце проживання» (“domicile”);

б) громадянами котрої є обое з подружжя або, як у Великобританії та Ірландії, на території котрих вони мають спільне «місце проживання» (“domicile”) [10].

Стаття 5 Регламенту Brussels II регламентує можливість у державах-членах ЄС перетворення сепарації у розлучення. Так, зазначається, що (за умови дотримання правил загальної юрисдикції) суд держави-члена ЄС, який ухвалив рішення про сепарацію, є компетентним також для перетворення цього судового рішення на рішення про розлучення, якщо це передбачено правом, що діє в цій державі-члені ЄС [10].

У Регламенті № 2201/2003 щодо юрисдикції, визнання та виконання судових рішень у справах, що виникають із відносин між подружжям та справах про батьківську відповідальність, також піднімається питання конкуренції юрисдикції держав-учасниць. У науковій літературі вказується, що проблема конкуренції юрисдикцій (*lis pendens-related actions*) породжує питання про те, яким чином мають розвиватися події, хто і які саме процесуальні дії має вчинити, якщо у судових установах принаймні двох держав заявлено позовні вимоги з одного і того ж предмета, з одних і тих же підстав та які стосуються одних і тих же сторін. Питання *lis pendens-related actions* постає у зв'язку з тим, що Регламент ЄС Brussels II передбачає (поряд зі згаданим критерієм визначення юрисдикції) правила спеціальної (альтернативної) юрисдикції, коли позов про встановлення режиму сепарації на вибір позивача може бути пред'явлений у суді однієї з декількох визначених правовим актом держав [6, с. 231].

Так, відповідно до ст. 19 (1, 3) Регламенту Brussels II, якщо позови або заяви про розірвання шлюбу, сепарацію або визнання шлюбу недійсним між тими самими сторонами були подані до суду різних держав-учасниць, суд, до котрого позов чи заяву було подано пізніше, з власної ініціативи зупиняє провадження у справі до моменту вирішенням судом, у якому провадження у справі було відкрито швидше, питання чи належить справа до його юрисдикції. У разі підтвердження юрисдикції суду, до якого було подано позов чи заяву швидше, то суд, до котрого було подано позов чи заяву пізніше, визнає відсутність у нього юрисдикції до розгляду справи на користь першого. У цьому разі сторона, яка подала позов чи заяву до суду, в котрому відкрито провадження у справі пізніше, може подати цей позов чи заяву в суд, до котрого позов чи заяву подано швидше [10].

Ю.В. Черняк указує на дві позитивні риси такого підходу Ради ЄС до врегулювання питання конкуренції юрисдикцій. По-перше, це правило спрямоване на подолання ризику ухвалення судових рішень, які суперечать одне одному. По-друге, це правило забезпечує економію процесуальних засобів та усуває ризик недоцільних відмов суду від своєї юрисдикції, оскільки встановлює, що суд, який порушив провадження у справі другим, спочатку лише зупиняє провадження, для того, щоб переконатися у тому, що суд, який першим прийняв тотожну справу до провадження, не відмовляється від своєї юрисдикції щодо неї та буде її вирішувати. Якщо ж суд, який відкрив провадження у справі першим, все-таки відмовляється від своєї юрисдикції, то сторони не мають порушувати нове провадження з цієї справи в суді іншої держави-учасниці, оскільки суд, який відкрив провадження у справі другим, за таких обставин відновлює його [6, с. 231].

Визнання державами-членами судових рішень у шлюбно-сімейних справах, зокрема у справах про встановлення режиму окремого проживання подружжя (сепарації), відбувається автоматично без застосування будь-якої спеціальної процедури (ст. 21 (1) Регламенту Brussels II) [11, с. 50].

У межах Європейського Союзу 20 грудня 2010 року був прийнятий Регламент Європейського парламенту та Ради ЄС № 1259/2010 щодо впровадження посиленої співпраці в галузі права, що застосовується до розірвання шлюбу та сепарації [14] (далі – Регламент Рим III), який набув чинності 21 червня 2012 року.

В основі Регламенту Рим III лежить принцип універсальності, оскільки застосовним правом може бути право будь-якої держави (ст. 4) [7, с. 91]. Сфера застосування цього регламенту поширюється на розлучення та сепарацію, пов'язаних із правом різних держав. Однак сфера дії Регламенту Рим III не поширюється на такі питання, навіть тоді, коли вони виникають під час розгляду справи про розлучення чи встановлення режиму сепарації, як: 1) правоздатність фізичних осіб; 2) існування, припинення й визнання шлюбу; 3) визнання шлюбу недійсним; 4) вибору та зміни прізвища подружжя; 5) майнові наслідки шлюбу; 6) відповідальність батьків; 7) аліментні зобов'язання; 8) спадкові відносини (ст. 1 (2) Регламенту Рим III) [14].

Науковці звертають увагу на те, що генеральна колізійна прив'язка, закріплена у ст. 5 Регламенту Рим III, надає сторонам можливість здійснити вибір застосовного права щодо відносин сепарації з обмеженого переліку (тобто допускається застосування обмеженої автономії волі): 1) право держави звичайного місця проживання подружжя у момент укладення договору про застосовне право; 2) право держави останнього місця проживання подружжя за умови, що один із них там ще проживає на момент укладення договору про застосовне право; 3) право громадянства одного з подружжя на момент укладення договору про застосовне право; 4) право країни суду, що ухвалює рішення. Обране сторонами право може бути змінено у будь-який час, але не пізніше, ніж суд почне розглядати справу [7, с. 91].

Регламент Рим III у ст. 2 (3) передбачає можливість сторонам також обрати право під час судового засідання, якщо це допустимо згідно з правом країни суду. Таке рішення про вибір права має бути зафіксоване судом відповідно до норм права суду, що ухвалює рішення [14].

Згідно зі ст. 7 Регламенту Рим III, угода про застосовне право полягає в письмовій формі (до такої прирівнюється електронний спосіб вираження згоди) і має містити дату й підписи подружжя. Якщо під час укладення договору про застосовне право хоча б один із подружжя постійно проживає у державі, де Регламент має обов'язкову силу, і в національному законодавстві цієї держави є додаткові вимоги (наприклад, нотаріальне посвідчення), то ці юридичні формальності мають бути дотримані [7, с. 91].

Якщо сторони не здійснили вибір щодо права, що застосовуватиметься до сепарації, то у такому разі застосовуватиметься право держави: 1) спільного місця проживання подружжя на момент подачі заяви до суду; 2) останнього спільного місця проживання подружжя за умови, що воно не перестало бути таким раніше ніж за рік до подачі заяви до суду, а також якщо хоча б один із подружжя постійно проживає у цій країні на момент подачі заяви; 3) громадянства подружжя на момент подачі заяви до суду; 4) права країни суду, до якого подано заяву (ст. 8 Регламенту Рим III) [14]. Слід звернути увагу також на ієрархічний характер можливих варіантів застосування права держави у разі відсутності автономії волі

сторін у вирішенні вищезазначеного питання, оскільки припис Регламенту Рим III сконструйований таким чином, що дозволяє скористатися такою можливістю при виборі права, що застосовуватиметься під час встановлення режиму сепарації, лише за неможливості застосування попередньої.

Відповідно до ст. 10 Регламенту Рим III, право країни суду застосовується тоді, коли згідно з правом, застосованим відповідно до колізійної норми, не передбачений інститут розірвання шлюбу або не забезпечується гендерна рівність осіб під час розірвання шлюбу або процедури сепарації. Під час вибору застосовного права до розірвання шлюбу й сепарації (окремого проживання подружжя) перевага надається критерію «місце проживання», а не «громадянство» як більш відповідній вимозі мобільності та свободи пересування осіб у межах ЄС. Якщо розірванню шлюбу передувало окреме проживання подружжя за рішенням суду, то до такого розлучення потрібно застосовувати право, яке застосовувалося до рішення про окреме проживання подружжя (за відсутності договору про вибір застосовного права окремо до розірвання шлюбу) (ст. 9 Регламенту Рим III) [7, с. 90–91].

Висновки. Таким чином, як свідчать положення Конвенції про визнання розлучень та рішень щодо окремого проживання подружжя від 01 червня 1970 року, Конвенції про юрисдикцію та визнання та виконання судових рішень у сімейних справах від 24 травня 1998 року, Регламенту Ради ЄС № 1347/2000 про юрисдикцію, визнання та виконання судових рішень у справах, що виникають із відносин між подружжям та у справах про батьківську відповідальність за дітей обох із подружжя від 29 травня 2000 року, Регламенту Ради ЄС № 2201/2003 щодо юрисдикції, визнання та виконання судових рішень у справах, що виникають із відносин між подружжям та справах про батьківську відповідальність від 27 листопада 2003 року та Регламенту Європейського парламенту та Ради ЄС № 1259/2010 щодо впровадження посиленої співпраці в галузі права, що застосовується до розірвання шлюбу та сепарації, від 20 грудня 2010 року Європейським Союзом досягнуто значних успіхів в уніфікації законодавства у сфері правового регулювання інституту сепарації (окремого проживання подружжя).

Так, державами-членами ЄС, всупереч істотним розбіжностям у внутрішньому та міжнародному сімейному праві, досягли згоди у врегулюванні питання про те, хто і які саме процесуальні дії має вчинити, якщо у судових установах принаймні двох держав заявлено позовні вимоги про встановлення режиму сепарації, з одних і тих самих підстав та які стосуються одних і тих самих сторін (конкуренція юрисдикцій). А також Європейським Союзом було встановлено, що визнання державами-членами судових рішень у шлюбно-сімейних справах, зокрема у справах про встановлення режиму сепарації (окремого проживання подружжя), відбувається автоматично без застосування будь-якої спеціальної процедури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воробель У.Б. Інститут окремого проживання подружжя (сепарація): історико-правові аспекти. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. 2017. Вип. 2. С. 90–103.
2. Дубчак Л.С. Участь адвоката у наданні правової допомоги у справах про встановлення режиму окремого проживання подружжя. Вісник Академії адвокатури України. 2012. № 3 (25). С. 251–253.
3. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права: Документ Організації Об'єднаних Націй від 16 грудня 1966 року A/RES/2200 A (XXI). URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 05.10.2018).
4. Конвенція про визнання розлучень та рішень щодо окремого проживання подружжя: Документ Організації Об'єднаних Націй від 1 червня 1970 року. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_925 (дата звернення: 05.10.2018).
5. Convention Council European Union No 98/C 221/04 of 28 May 1998 on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Matrimonial Matters. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:41998A0716\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:41998A0716(01)) (дата звернення: 05.10.2018).
6. Черняк Ю. В. Від Брюссельської конвенції 1998 року до Регламенту Європейського Союзу Brussels II: шлях європейської уніфікації норм міжнародної підсудності справ зі спорів про батьківську відповідальність. Європейське право. 2012. № 2–4. С. 226–234.
7. Нікітюк О.М. Проблеми правового регулювання сепарації у сімейному праві України. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. 2016. Вип. 2. Том 1. С. 89–92.

8. Jänterä-Jareborg M. Marriage Dissolution in an Integrated Europe: The 1998 European Union Convention on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Matrimonial Matters (Brussels II Convention). Yearbook of Private International Law. 1999. Vol. 1. P. 1–19.

9. Council Regulation (EC) No 1347/2000 of 29 May 2000 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in matrimonial matters and in matters of parental responsibility for children of both spouses. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32000R1347&from=EN> (дата звернення: 05.10.2018).

10. Council Regulation (EC) No 2201/2003 of 27 November 2003 concerning jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, repealing Regulation (EC) No 1347/2000. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003R2201&from=EN> (дата звернення: 05.10.2018).

11. Макаруха З. М. Юрисдикція, визнання та виконання судових рішень у цивільних справах транснаціонального характеру в рамках Європейського Союзу. Українсько-грецький міжнародний юридичний журнал «Порівняльно-правові дослідження». 2009. № 1. С. 47–52.

12. Черняк Ю.В. Деякі підстави для відмови у визнанні іноземних судових рішень з сімейно-правових спорів (аналіз практики ECHR, ECJ та судів України). Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2014. Випуск 121. Частина I. С. 136–146.

13. Кройтор В.А. Загальна характеристика стандартів Європейського Союзу в сфері доступності судового захисту. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2007. № 36. С. 303–309.

14. Council Regulation (EU) No 1259/2010 of 20 December 2010 implementing enhanced cooperation in the area of the law applicable to divorce and legal separation. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32010R1259> (дата звернення: 05.10.2018).

УДК 347.961(477)(094.1)

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НОТАРІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

LEGAL REGULATION OF NOTARIAL ACTIVITIES IN UKRAINE

Денисяк Н.М., к.ю.н.,
старший викладач кафедри
цивільного та господарського права і процесу
Міжнародний гуманітарний університет

У статті вивчено актуальні питання нормативно-правового регулювання нотаріальної діяльності в Україні. Розглянуто та з'ясовано діяльність органів нотаріату в незалежній Україні. Проаналізовано поняття нотаріальної діяльності. Наголошено на тому, що нормативно-правове регулювання нотаріальної діяльності в незалежній Україні зазнало суттєвих змін, зокрема щодо розширення повноважень нотаріальних органів.

Ключові слова: нотаріус, регулювання, інститут, законодавство, нотаріальна діяльність, органи нотаріату, нотаріальні дії, особливості нотаріату.

В статье изучено актуальные вопросы нормативно-правового регулирования нотариальной деятельности в Украине. Рассмотрено и выяснено деятельность органов нотариата в независимой Украине. Проанализировано понятие нотариальной деятельности. Отмечено, что нормативно-правовое регулирование нотариальной деятельности в независимой Украине претерпело существенные изменения, в частности по расширению полномочий нотариальных органов.

Ключевые слова: нотариус, регулирование, институт, законодательство, нотариальная деятельность, органы нотариата, нотариальные действия, особенности нотариата.

In our country, the process of becoming a Ukrainian notary has started and continues. During this time the notary of Ukraine not only changed, absorbing the best traditions and experience of notaries in the developed countries of Europe and the world, but also successfully overcame many difficulties, gradually becoming an effective system that meets the requirements of modern society. Recently, Ukrainian notarial legislation has undergone significant positive changes. Notarial legislation, which is understood in a broad sense as a system of acts on issues related to the organization of a notary and the activities of a notary, covers a wide range of sectoral norms that are in one way or another faced with the functioning of a notary. It should be noted that the current significance of the notary, including in the international legal context, is growing rapidly, which is associated with the development of integration, the interpenetration of legal, social and economic phenomena, the needs of improving law enforcement and human rights mechanisms. One should agree with the opinion that in Ukraine, recently, there has been a practice of widespread use of sub-legal regulation in general and notary in particular. The issue of the cases of mandatory application by the court and notaries of the rules of foreign law, conditions of its application or non-application will be required. The obstacles to the application of such norms are certain legal circumstances, namely: violation of public order, fundamental rights and freedoms, basis of constitutional order; a threat to sovereignty when the rules of international law conflict with the imperative norms of Ukrainian legislation, when the parties, with the help of conflict rules, want to circumvent imperative norms of Ukrainian legislation. The desire of the Institute of Notary Publication of Ukraine to enter the international notary community requires the study and adoption of the positive experience of legal regulation of the organization and activities of the notary bodies of foreign countries, which will contribute to a deeper understanding of the trends in the development of legal regulation of the domestic notarial system. Notarial activities should meet the requirements of international standards developed by international practice and reflected in international legal instruments and acts of national legislation. It is based on the principles of legality, professional secrecy, objectivity, responsibility and accessibility, and is aimed at protecting the civil rights of individuals and legal entities and observing public interests.

Key words: notary, regulation, institute, legislation, notarial activity, notary bodies, notarial acts, especially notaries.

В нашій країні розпочався та триває процес становлення українського нотаріату. За цей час нотаріат України не лише змінився, вбираючи в себе найкращі традиції і досвід нотаріатів розвинувих країн Європи та світу, але й успішно долав численні труднощі, поступово перетворюючись

на ефективну систему, яка відповідає вимогам сучасного суспільства. Останнім часом українське нотаріальне законодавство відчувало значні позитивні зміни. Зокрема, були виконані дві важливих вимоги: створена професійна організація нотаріусів (Нотаріальна палата України) і при-